

Жак
Дерида

**Преживеаниот,
одложувањето,
потскокнувањето***

Jacques
Derrida

**Le survivant,
le sursis,
le sursaut**

Каква синтагма, „se prendre pour“ (се замислува како да е..., се преправа како да е..., мисли дека е...)! Да се замислуваш како да си некој друг, што всушност значи тоа? За што ли треба да си се замислуваш за да го направиш тоа, да мислиш дека си некој? Не се подразбира ли веднаш, уште кога ќе се каже „се замислува како...“, дека постои сомнеж дека некој „се замислува дека е некој кој не е навистина“? Конечно, за некој друг? „Да се замислуваш“ уште однапред ја засегнува идејата на замената, на едно *qui pro quo*: фантазма, изговор, измама - самоизмама или измама на другите: „Но, што и кој, всушност, се замислува дека е?“ Тоа беше извикот обзнанет од страна на Понж, во еден мал памфлет објавен 1970-тите, како одговор на некои арогантни млади писатели, на кои и не се секавам повеќе, а коишто сметаа дека, или се замислуваа дека го „поништуваат“: „Но, што ли си се замислуваат тие луѓе!“, извика Понж, ако секавањето ми е добро.

« Se prendre pour », quel syntagme! Se prendre, qu'est-ce ça veut dire? Comment s'y prendre pour faire ça, se prendre? Puis dire « se prendre pour », n'est-ce pas, dès le premier instant, soupçonner un « se prendre pour ce qu'on n'est pas en vérité »? Pour un autre en somme? « Se prendre pour » insinue d'avance l'idée d'une substitution, d'un *qui pro quo*: fantasme, subterfuge, mensonge - à soi ou aux autres: « Mais pour qui se prend-il donc? ». Ce fut une exclamation publiée par Ponge, dans un petit pamphlet cinglant des années 1970, en réponse à je ne sais plus quels jeunes écrivains arrogants qui s'en étaient pris à lui ou avaient prétendu le « dénoncer »: « Mais pour qui donc se prennent ces gens-la »!, disait Ponge, si ma mémoire est bonne.

* Текстот на Дерида е одговор на прашањето „Како се замислувате?“, поставено од страна на угледното списание *La Quinzaine Littéraire* (заб. прев.).

Уште во Алжир од моето детство (а можеби така се вели и на други места, во средна Франција), непрекинато ме восхитуваше една народна изрека. Нејзината економија е навистина мошне сигурна и ефикасна! За да се потсмеваат со претенциозните, луѓето велеа: „оној онаму се прави дека е некој и нешто“ или пак „си се замислува“. Да се осмелам да се преправам (да, ќе се осмелам) дека никогаш не успеав да се „замислувам“ или да „се занесувам дека сум...“? Но, за да ми поверувате, малку ќе ги аргументирам работите.

Го одбегнувам првото (неодредено социологизирачко) искушение: ви го враќам прашањето. Значи, за што ме сметате мене, за што ме замислувате, вие од списанието *La Quinzaine*? Затоа што, конечно, веќе сте морале да ме сметате за некој (за „писател“ - „Писателите ни одговараат“, велите, - можеби еден сомнителен писател, но доволно познат и веродостоен или достоин за да биде застапен во *La Quinzaine*): конечно, не за некојси кој годе. Ви благодарам за тоа. Не можевте да го поставите тоа прашање на кого било, а уште помалку да предложите да биде објавено. Впрочем, тоа во секој случај ми дозволува и да одбегнам да дадам одговор за тоа што е во прв ред значајно за мене, за мојот јавен живот и за моите публикации. Веќе се претпоставува дека сето тоа е од порано познато, и затоа нема да кажам ништо повеќе за тоа. Прво признание: имам *преголема склоност* да сметам дека сум тоа што ме замислуваат дека сум, да мислам дека сум таков каков што и ме замислуваат, како што сум *зашекнаш, најден, сфатен, разбран (pris, surpris, compris)* од страна на другите, и да ја изменам мојата сопствена слика во моите очи, по желба на онаа според којашто ме препознаваат: кај роднините, кај коишто и онака имам повеќе од едно лице, кај моите пријатели и пријателки, од прв

Dans l'Algérie de mon enfance (mais cela se dit peut-être aussi ailleurs, dans le midi), une expression populaire faisait déjà mon admiration. Son économie est tellement sûre et efficace! Pour se moquer du prétentieux, on disait: « celui-là, il se prend » ou encore « il se croit ». Oserai-je prétendre (oui, j'oserai) que jamais je n'ai réussi à « me prendre » ou à « me croire »? Mais pour que vous me croyiez, vous, je vais un peu argumenter la chose.

J'évite une première tentation (vaguement sociologisante): vous retourner la question. Pour qui me prenez-vous, donc, vous, à *La Quinzaine*? Car vous avez bien dû me prendre pour quelqu'un en somme (un « écrivain » - « Des écrivains nous répondent », dites-vous -, un écrivain peut-être contestable, mais assez connu et crédible ou accrédité digne de figurer dans *La Quinzaine*) : pas n'importe qui en somme. Je vous en remercie. Vous n'auriez pas posé cette question à n'importe qui et encore moins proposé de la publier. Du coup, cela me permet en tout cas d'éviter. de parler de ce qui compte avant tout pour moi, dans la vie publique et mes publications. Tout cela est supposé connu, je n'en dirai donc rien d'autre. Premier aveu : j'ai *trop tendance* à me prendre seulement pour qui on me prend, à me prendre là où je suis *pris*, comme je suis *pris, surpris, compris* par les autres, et donc à changer à mes yeux ma propre image au gré de celle qu'on me renvoie: dans mes familles, où j'ai déjà plus d'un visage, chez les amis et les amies, d'un individu à l'autre, du bébé au vieillard, dans les milieux professionnels et les nombreuses institutions auxquelles j'appartiens, dans les publics, larges ou étroits, de la culture philosophique, littéraire, politique, en France, à Paris ou à l'étranger. Beaucoup d'images, donc, puis les différences entre la France parisienne,

до последен, од еден до друг, од бебе до старец, во професионалната средина и во многубројните институции на коишто им припаѓам, во јавноста, поширока и потесна, во философската, литерарната, политичката култура, во Франција, во Париз или во странство. Значи, тоа се многу слики, а патем - тука се разликите и меѓу Париз, француската провинција и остатокот од светот, кои се - можам да посведочам - огромни. Нивната анализа во голема мера ќе ги надмине четирите страници што ми ги доделивте за ова бесконечно прашање. Велам, „премногу сум склон“ да се замислувам поаѓајќи од позицијата од каде што сметаат дека сум онаков каков што мислат дека сум. Веќе сум замислен пред да почнам да се замислувам. По секоја цена, но напразно, настојувам да го избегнам тоа расудување, во себе, за сликата што ми ја доделува другиот, настојувам да дадам отпор, да ги насочам анализите кон тоа што во мене нема никаква врска со моите „лица“, со јавната слика што се прави или, која се сака да се направи од мене, и која, поради најразлични интереси, се создава или се шири во врска со мојот субјект. Тој отпор започна мошне рано, уште во пубертетот, така што чувствителниот и префинет читател би можел да пронајде такви траги во сето она што го правам и што го пишувам. На возраст од четиринаесет години, чинам дека се препознав себеси (од таму потекнува и воодушевувањето од него!) во Андре Жид (André Gide), кој се нарекуваше себеси „протејформиран“ (од него и научив кој бил Протеј). Околу тоа прашање исполнував цели интимни училишни тетратки: зошто до тој степен сум променлив, различен, сосема друг во зависност од сликата за мене, што ми ја даваат другите - или пак, од онаа што ја дава една фотографија, земена од мене? Кое е тоа „јас“, кое меѓу другото е некој друг, отаде оној кој се наоѓа така „фатен“, заробен (не затворен ами лишен од слобода), дефиниран, *deïner-*

la province et le reste du monde sont ici, je puis en témoigner, massives. Leur analyse excéderait largement les 4 feuillets que vous m'accordez pour cette question abyssale. J'ai « trop tendance », disais-je, à me prendre par là où l'on me prend et tel qu'on me prend. Je suis pris avant de me prendre. J'essaie à tout prix, mais en vain, d'échapper à cette réflexion, en moi, de l'image que me renvoie l'autre, d'y résister, d'orienter les analyses vers ce qui en moi n'a rien à voir avec mes « visages », avec l'image publique qu'on se fait de moi ou qu'on voudrait, pour des intérêts multiples, se faire ou faire accréditer à mon sujet. Cette résistance a commencé très tôt, dès l'adolescence, un lecteur sensible et raffiné pourrait en trouver des traces dans tout ce que je fais, dis ou écris. A quatorze ans, je croyais me reconnaître (d'où mon admiration pour lui!) dans le Gide qui se disait « protéiforme » (c'est de lui que j'ai appris qui était Protée). Je couvrais des cahiers intimes d'écolier autour de cette question: pourquoi suis-je à ce point changeant, différent, voire tout autre au gré de l'image que l'on me donne de moi- ou de celle que, telle une photo, on *prend* de moi? Qui est ce « je », qui est ou reste un autre, au-delà de celui qui se trouve ainsi « pris », captif (non pas captivé, mais capturé), défini, *déterminé*, par les uns et les autres? Cette question inquiète ne s'est jamais tue en moi. Je n'y ai jamais répondu, dans la vie et dans les textes, comme on dit, que par des stratégies de compromis: surprendre (sursauter ou faire sursauter) là où l'on croit me prendre et m'identifier, mais aussi assumer la responsabilité de *correspondre*, fût-ce en le corrigeant de telle ou telle façon, au « meilleur » de ce qu'on croit que je suis et dois être, conformément à l'image qu'on désire avoir de moi.

минирани, од страна на едни или на други? Тоа вознемирувачко прашање никогаш не згасна во мене. Никогаш не одговорив на него, во животот и во текстовите, така велат, освен преку стратегиите на компромисот: да се изненадува (под-скокнува, над-скокнува) тогаш кога другите веруваат дека ве идентификувале, но сепак врз себе да се преземе одговорноста да се *одговора/кореспондира* (correspondere), да се коригираш себеси на овој или на оној начин на „подобро“, за да бидеш она што си или тоа што треба да бидеш, во согласност со сликата што посакуваш да ја имаат другите за тебе.

Накучо, за себе мислам дека сум некој друг кој првенствено „одговара“, се чувствува повикан да одговара - за миг, на пример (во смисла на морална, правна, философска одговорност, - која, што е можно повеќе прикештена, честопати ми наложува, со хиперболично наддавање и прескокнување, да се сомневам во тие морални, правни, политички, философски норми и да одговорам и покрај прашањето, но и во смисла на она што на англиски се нарекува „responsiveness“ („одговорливост“, „возвраќање“), оној вид афективна претпоставка за спонтано да се каже „да“). Тоа ќе се проверува и ќе се промислува во мојот живот и во многубројните текстови во коишто „да“ и „одговорливоста“ прераснуваат во основна тема. Тоа станува јасно, исто така, и од фактот дека во секој случај јас немам *искажано или напишано ништо*, немам објавено ништо што претходно не било посакано, побарано, нарачано, заповедано, предизвикано, итн., од другите. И покрај тоа што се сметам за некој кој никогаш не ни сонувал да прави нешто друго освен да пишува (или поточно да посматра/снима) и тоа што никогаш не сум се чувствувал способен да правам што и да е друго, во професионална или во статутарна смисла, јас не сум објавил никогаш

Bref, je me prends pour quelqu'un d'autre qui avant tout « répond », se sent sommé de répondre - à l'instant, par exemple - (au sens de la responsabilité morale, juridique, politique, philosophique- qui, poussée aussi loin que possible, me dicte souvent, surenchère et sursaut hyperbolique, de défier ces normes morales, juridiques, politiques, philosophiques, et de répondre à côté de la question, mais aussi au sens rte ce qu'on appelle en anglais la responsiveness, cette soi te de prédisposition affective à dire spontanément « oui »). Cela se vérifierait dans ma vie et dans de nombreux textes réfléchis où je fais du « oui » et de la « réponse » un thème majeur. Cela se démontre aussi dans le fait que *je n'ai jamais rien dit ou écrit, rien publié, en tout cas, qui ne fût d'abord par d'autres désiré, demandé, commandé, enjoint, provoqué, etc.* Bien que je me prenne pour quelqu'un qui n'a jamais rêvé de faire autre chose qu'écrire (plutôt qu'enseigner) et qui ne s'est jamais senti capable de faire professionnellement, statutairement, quoi que ce soit d'autre, je n'ai jamais rien publié spontanément, de moi-même. Seulement rêvé de le faire un jour - mais je suppose que ce rêve a dû laisser quelques traces dans mes publications. Corrélat paradoxal mais intelligible de cette compulsion à « répondre », une aptitude hors du

ништо спонтано, само по себе, сам од себе. Само сонувам да го сторам тоа еден ден - но сепак претпоставувам дека тој сон мора да оставил некои траги во моите објавени дела. Парадоксален, но интелигибилен корелат на таа компулсија „да се одговори“, една неочекувана дарба е *да не се одговори*, да се одговори преку тишината. Уште од моето детство способен сум, а за тоа знаат и моите родители, преку тврдоглава тишина, што не би ја прекинало ниедно можно измачување, да се спротиставувам на сето она кое не ми изгледаше достоино за одговор. Тишината е мојата најсублимна, мојата најмирољубива, но и најнеоспорна објава на војна или презир. Понекогаш се случува, со дополнително мајсторство, да се слушне таа тишина и во глаголивоста, слаткоречивоста и во целосно баналните говори. Благодарение на Паж (Page) и на „искуството“, преку различноста на местата, средините и вредносните критериуми, полака ја учам транс-акцијата којашто се состои во вештината и отпорноста кон сликата што ми ја доделуваат *Шука*, врз основа на онаа што ми ја доделуваат *Шаму*.

Она што е јасно, впрочем, е тоа - дека немаше да се нафатам никогаш да дадам одговор на четири страници на едно слично прашање, да не дојдеше тоа од оние што ги сметам, со право или не, за мои пријатели (штотуку ги именував Морис Надо (Maurice Nadeau) и *La Quinzaine Littéraire*, кои ја симулираат наивноста дека веруваат оти „се испревртува делењето“ со што се овозможува да се одбегнат „културните медиуми (...) кои се доживуваат како простор за промовирање, промовирање на дела, кои честопати принудуваат на лична промоција“). Драги пријатели, им верувате ли на оние кои ви одговараат, заборавајќи на нивната „лична промоција“, што и да речат, па дури и на „самокритичен“ начин, како што вие им сугерирате?

commun à *ne pas répondre*, à répondre par le silence. Je reste capable, depuis mon enfance, mes parents en savaient quelque chose, d'opposer un silence têtù, qu'aucune torture ne ferait céder, à quiconque ne me paraît pas digne de ma réponse. Le silence est ma plus sublime, ma plus pacifique mais ma plus indéniable déclaration de guerre ou de mépris. Il arrive parfois que, ruse supplémentaire, je donne à entendre ce silence à travers le bavardage et des paroles délibérément convenues. Avec Page et le « expérience », avec la multiplicité des lieux, milieux, critères d'évaluation, j'apprends peu à peu la transaction qui consiste à ruser et à résister à une image qu'on me renvoie ici grâce à telle autre qu'on me renvoie là.

Ce qui est clair, et en dit long, c'est que jamais je n'aurais accepté de répondre en 4 feuillets à une question pareille si elle ne me venait de ceux que je prends, moi, à tort ou à raison, pour des amis (je viens de nommer Maurice Nadeau et *La Quinzaine Littéraire* qui feint la naïveté de croire, dites-vous, « inverser la donne » et permettre d'échapper aux « medias culturels [...] avant tout perçus comme des espaces de promotion, promotion d'oeuvres qui contraint souvent à la promotion personnelle »). Allons donc, chers amis, croyez vous que ceux qui vous répondent en oublieront leur « promotion personnelle », quoi qu'ils disent, et même de façon « autocritique », comme vous le leur suggérez ?

Еве го мојот одговор, со три збора на наддавање, кои можеби потсетуваат на мене, три хиперболизирани зборови со префиксот „sur“ (survivant, sursis, sursaut - преживеан, одложен, потскокнат). Најљубезно ќе настојувам да сторам сè што е можно, како и секогаш, за да не ги користам медиумите за „самопромотивни“ цели.

1. Преживеан/Надживеан (Survivant). Имам многу напишано за „преживеаниот“, кој не е ни жив ни мртов, туку во прв ред, трага или сениште. Да го оставам тоа. Денес, како и сите други, и јас сум еден преживеан во одложување, а можеби и позасегнат од другите (од „староста“ и „болеста“, како што велат). Меѓутоа, ја презирам и ја оспорувам сликата која што сè повеќе ми ја припишуваат, кога, во печатот, се обидуваат или симулираат, настојувајќи да ме „замислуваат“ само како еден „преживеан“, па дури и единствениот преживеан од една генерација, која дури не е ни навистина мојата (Лакан (Lacan), Алтисер (Althusser), Делез (Deleuze), Фуко (Foucault), Лиотар (Lyotard), зарем „мислителите од 68-та“?). Во извесна смисла, вистина е, но од друга страна, ако ми дадете простор, ќе ви покажам во што е погрешна таа „слика“, па конечно - како и смртниот импулс - и погубна. Подеднакво колку и актуелната слика во толку многу весници на „најпреведуваниот-философ-или-најчитаниот-во-странство-особено-во-САД“: погрешна и испревртена слика, која е уште еден начин како да бидам изгонет или да ми ја ограничат мојата публика, како на некој кој е непожелен во културата на неговата земја. Најслабо информираниите медиуми, или најнекомпетентните, се оние кои масовно ги излеваат тие клишеа на омраза. Се прашувам што би одговориле оние кои одлучуваат, кои пишуваат, редактираат или вреднуваат во печатот, доколку некој (јас сигурно не!) им го постави

Voici donc ma réponse, en trois mots de surenchère qui me ressemblent peut-être, trois mots hyperboliques en « sur » (survivant, sursis, sursaut). Je ferai poliment tout mon possible, comme toujours, pour ne pas me servir des media à des fins de « promotion personnelle ».

1. Survivant. J'ai beaucoup écrit sur un « survivre » qui n'était ni la vie ni la mort mais, avant elles, la trace ou la spectralité. Laissons. Aujourd'hui, comme tout le monde, je suis un survivant en sursis, peut-être un peu plus menacé que d'autres (l' « âge », comme on dit, ou la « maladie »). Mais je déteste et conteste l'image qu'on voudrait de plus en plus répandre quand, dans la presse, on essaie ou feint de « me prendre » pour un « survivant », voire le seul survivant d'une génération qui n'était d'ailleurs pas exactement la mienne (Lacan, Althusser, Deleuze, Foucault, Lyotard, la « pensée 68 », quoi). C'est vrai, en un sens, mais en un autre sens, si vous m'en donniez la place, je démontrerais en quoi c'est faux et au fond, comme une pulsion de mort, pernicieux. Tout comme l'image courante, dans tant de journaux, du « philosophe-le-plus-traduit-ou-le-plus-lu-à-l'étranger-surtout-aux-USA »: erroné et pervers, là encore, autre manière de m'expulser ou de tenter de limiter mon audience, comme celle d'un imam indésirable dans la culture de son pays. Ce sont les media les moins bien informés, ou les plus incompetents, qui répandent massivement ces clichés du ressentiment. Je me demande ce que répondraient en retour ceux qui décident, écrivent, évoluent ou évaluent dans la presse, si quelqu'un (pas moi bien sûr) leur demandait: « Mais pour qui donc vous prenez-vous? »

прашањето: „Но вие, што всушност се замислувате вие?“

2. Одложување (Sursis). Следствено, во времето кое ми преостанува, како и секогаш, економично ги акумулирам контрадикциите: најавтократски и најмегаломански. Листата ќе биде предолга: на пример, не само што веќе ќе бидам „надминат“, не само што ќе припаднам во генерацијата „мртви“, туку јас имам апсолутен скептицизам во однос на преживувањето, колку и да е тоа кусо, во однос на она што ќе го оставам по мојата смрт. И обратно, некои знаци ме уверуваат во тоа дека, дури и во овој миг, кога одвај започнав да пишувам, и кога, освен во ретки исклучоци - еднај започнале да ме читаат - како што велеше мојот пријател Алтисер, за мене иднината трае долго.

3. Потскокнување (Sursaut). Токму во самите противречности отсекогаш го пронаоѓам мојот „потскок“, моето измолкнување, мојот „повик“ пред скокот, силата да продолжам, да ги изиграм сите огледала. Да ги сочувам во живот моето детство и мојата желба. Со едновремено разочарувачкото и лудо чувство на надеж, дека сè уште не сум ни започнал.

Додаток за вметнување. Уште сега ми е тешко да се препознаам, за да се впишам себеси во некоја од сликите кои тукушто ги изложив. Уште еднаш, повторно сум изложен на тоа другите да ме замислуваат: како друг од страна на некој друг. Се препуштив за да ми се направи фотографија (моментална или фотоматон) или да бидам затечен од страна на радар кој ја мери брзината и пресудува не оставајќи ви ни време, ни место за да проговорите во прилог на вашите права, како што и би требало. Сепак,

2. Sursis. Par conséquent, dans le temps qui me reste, j'accumule économiquement, comme toujours, les contradictions: les plus autocritiques et les plus mégalomaniaques. La liste serait trop longue: par exemple, non seulement je serais déjà « passé », j'appartiendrais à une génération de « morts », mais je suis d'un scepticisme absolu quant à la survie, si courte soit-elle, de ce que je laisserai à ma mort. Inversement, certains signes me laissent croire, et au même moment, que j'ai à peine commencé à écrire, et que, sauf de rares exceptions, on a à peine commencé à me lire - ou que pour moi, comme disait mon ami Althusser, l'avenir dure longtemps.

3. Sursaut. Dans ces contradictions mêmes, je trouve, depuis toujours, mon « rebond », ou mon échappée, mon « appel » avant le saut, je le suppose du moins, et la force de continuer, de déjouer tous les miroirs. De garder mon enfance et mon désir en vie. Avec le sentiment, à la fois désabusé et fou d'espérance, que je n'ai pas encore commencé.

Prière d'insérer. J'ai déjà du mal à me reconnaître, pour y souscrire, dans chacune des images que je viens d'exposer. Je me suis plutôt exposé et laissé prendre, une fois de plus: par un autre pour un autre. Je me suis laissé prendre en photographie (instantané ou photomaton) ou surprendre par un radar qui juge et sanctionne la vitesse sans vous laisser le temps ni la place de prendre la parole pour faire valoir vos droits, comme il le faudrait. Je signe toutefois sincèrement ce que vous venez peut-être de lire. Non comme le symptôme d'une « vérité »,

искрено го потпишувам ова коешто можеби штотуку го прочитавте. Не како симптом на една „вистина“, мојата, туку многу повеќе како една молитва, онаа за којашто Аристотел со толку право вели дека не е „ни вистина ни лага“.

Превод од француски јазик:
Владимир Мартиновски

la mienne, plutôt comme une prière, celle dont Aristote disait si justement qu'elle n'est « ni vraie ni fausse ».